

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Fag:	Samfunnsfag
Årstrinn:	8.-10. trinn

Fagets relevans og sentrale verdier

Samfunnsfag er et sentralt fag for at elevene skal bli deltakende, engasjerte og kritisk tenkende medborgere. Faget skal bidra til at elevene ser sammenhenger mellom individuelle valg, samfunnsstrukturer og toleransegrensene i naturen. I samfunnsfag skal elevene få mulighet til å utforske sin egen identitet, lokalsamfunnet de lever i, og nasjonale og globale problemstillinger. Gjennom arbeidet med faget skal elevene forstå hvordan geografiske, historiske og nåtidige forhold legger forutsetninger for hvordan mennesker dekker behovene sine, og for hvordan makt og ressurser blir fordelt. Elevene skal bli bevisste på hvordan vi er historieskapte, men også historieskapende. Faget skal bidra til identitetsutviklingen til den enkelte og forståelsen av de forskjellige fellesskapene vi mennesker inngår i. Det innebærer også å inkludere majoritets- og minoritetsperspektiv, og særlig samisk kultur og samfunnsliv. Slik bidrar samfunnsfaget til å styrke elevenes forståelse av seg selv, av samfunnet de lever i, og av hvordan de kan påvirke sitt eget liv og framtiden.

Alle fag skal bidra til å realisere verdigrunnlaget i opplæringen. Samfunnsfaget skal bidra til engasjement, kritisk tenking, skaperglede og utforskertrang og bygge opp under holdninger og verdier som toleranse, likeverd og respekt. Gjennom samfunnsfaglige tenkemåter og metoder skal elevene utvikle et aktivt medborgerskap bygd på bevissthet om demokrati, miljø, menneskerettighet, likestilling og verdien av mangfold.

Kjerneelementer

Undring og utforskning

Elevene skal kunne undre seg over, reflektere rundt og vurdere hvordan kunnskap om samfunn før og nå blir til. Elevene skal få være nysgjerrige og aktivt kunnskapssøkende og -skapende alene og sammen med andre både i og utenfor klasserommet. I tillegg skal elevene kunne innhente og bruke informasjon fra ulike typer historiske, geografiske og samfunnskunnskaplige kilder for å kaste lys over forhold i ulike samfunn, til ulike tider, og i sitt eget liv. De skal også kunne vurdere kritisk om kildene er pålitelige og relevante.

Samfunnskritisk tenking og sammenhenger

Elevene skal forstå sammenhenger mellom geografiske, historiske og nåtidige forhold og hvordan disse forholdene hver for seg og sammen har påvirket og påvirker mennesker og samfunn. Elevene skal få innsikt i den gjensidige påvirkningen mellom natur og samfunn. De skal se hvordan utviklingen i fortida var prega av både brudd og kontinuitet og hva som bidro til endringer, samt utvikle historisk empati. Elevene skal analysere hvordan makt og maktrelasjoner har

Lokale læreplaner

Grunnskolen

virket og virker inn på ulike forhold i samfunnet. De skal vurdere kunnskap, hendelser og fenomen fra ulike perspektiv og reflektere over hvorfor menneskene har gjort og gjør ulike valg.

Demokratiforståelse og deltakelse

Elevene skal forstå hvordan geografiske, historiske og nåtidige forhold har lagt og legger forutsetninger for muligheten mennesker har hatt og har til å samarbeide, organisere seg og ta avgjørelser i ulike samfunn. Elevene skal få innsikt i forskjeller mellom land når det gjelder styresett og ivaretagelse av menneskerettigheter og minoriteter, og de skal se hvordan forskjeller har hatt og har innvirkning på folks liv og mulighet til å medvirke. De skal forstå hvorfor konflikter har oppstått og oppstår, og hvordan de har blitt og blir håndtert. Elevene skal få erfaring med demokrati i praksis for å kunne påvirke og medvirke til samfunnsutforming. Innholdet i dette kjerneelementet skal ses i lys av ulike perspektiv, fra det lokale til det globale, og i urfolks- og minoritetsperspektiv, med vekt på fortid, nåtid og framtid.

Bærekraftige samfunn

Elevene skal forstå hvordan geografiske, historiske og nåtidige forhold har lagt og legg forutsetninger for hvordan menneskene har dekt og dekker behovene sine, og for hvordan de har fordelt og fordeler ressurser i ulike samfunn. Det innebærer å se at geografisk mangfold og variasjon danner rammer for livsgrunnlag og levekår. Elevene skal få innsikt i de økonomiske, miljømessige og sosiale dimensjonene ved bærekraftig utvikling, og sammenhengen mellom disse. De skal forstå hvordan endringer i fortida har påvirket de tre dimensjonene og dermed hvor bærekraftige ulike samfunn er. Elevene skal se at ressursbruken til menneskene har hatt og har konsekvenser, og kunne vurdere handlingsalternativ for bærekraftig utvikling på individuelt, nasjonalt og globalt nivå. Bærekraftig utvikling i samfunnsfag skal ses i lys av ulike perspektiv, fra det lokale til det globale, og i urfolks- og minoritetsperspektiv, med vekt på fortid, nåtid og framtid.

Identitetsutvikling og fellesskap

Elevene skal få innsikt i hvordan mennesker utvikler identitet og tilhørighet, og hvordan de samhandler med andre. De skal forstå hvorfor mennesker søker sammen i samfunn, og hvordan identitetsutvikling og fellesskap blir påvirket av geografiske, historiske og nåtidige forhold. Det innebærer ulike perspektiv på hva et godt liv kan være, og at elevene utvikler både historiebevissthet og handlingskompetanse ved å forstå seg selv med en fortid, nåtid og framtid.

Tverrfaglige temaer i faget

Folkehelse og livsmestring

I samfunnsfaget handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring om at elevene skal bli bevisste på sin egen identitet og sin egen identitetsutvikling og forstå individet som en del av ulike fellesskap. Innsikt i hvordan relasjoner og tilhørighet blir påvirket av samhandling med andre, også digitalt, er en del av kompetansen i faget. Faget skal bidra til at elevene kan gjøre gode livsvalg og håndtere utfordringer knytte til seksualitet, personlig økonomi, rus, utenforskap og digital samhandling. Faget skal også bidra til å skape forståelse, respekt og toleranse for mangfold og andre sine verdier og livsvalg, og gi perspektiv på hva

Lokale læreplaner

Grunnskolen

et godt liv kan være. Gjennom faget skal elevene kunne identifisere områder der menneskeverdet blir utfordret, for eksempel i forbindelse med menneskehandel og slaveri i vår tid, og peke på tiltak for å verne om de grunnleggende behovene mennesker har.

Demokrati og medborgerskap

I samfunnsfag handler det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap om at elevene utvikler kunnskaper og ferdigheter for å kunne skape og delta i demokratiske prosesser. Faget skal bidra til at elevene utvikler kunnskap om og innsikt i demokratiske verdier og prinsipper. Gjennom arbeid med samfunnsfag skal elevene tenke kritisk, ta ulike perspektiv, håndtere meningsbryting og vise aktivt medborgerskap. Samfunnsfag skal bidra til at elevene kan delta i og videreutvikle demokratiet og forebygge ekstreme holdninger, ekstreme handlinger og terrorisme. Kunnskap om terrorhandlinga i Norge 22. juli 2011 skal inngå i opplæringen om dette.

Bærekraftig utvikling

I samfunnsfag handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene forstår sammenhengen mellom de sosiale, økonomiske og miljømessige forholdene ved bærekraft. Kunnskap om sammenhenger mellom natur og samfunn, om hvordan menneskene påvirker klima og miljø, og om hvordan levekår, levesett og demografi henger sammen, bidrar til denne forståelsen. I samfunnsfag skal elevene reflektere over og drøfte dilemma og spenningsforhold knyttet til de ulike dimensjonene ved bærekraftig utvikling og se at handlinger på både individ- og samfunnsnivå har betydning.

Grunnleggende ferdigheter i faget

Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i samfunnsfag innebærer å kunne lytte til, tolke, formulere og fremme meninger, gi respons og diskutere med andre. Å få tak i andre sine meninger og stille oppklarende og utdypende spørsmål inngår også. Utviklingen av de muntlige ferdighetene går fra å uttrykke egne meninger, ta ordet etter tur og lytte og gi respons til andre, til å ta ulike perspektiv og grunnleggende argumentasjon i større årsakssammenhenger. Utviklingen innebærer videre i økende grad å fortelle om sammenhenger, drøfte faglige spørsmål og håndtere mer kompleks informasjon og å forstå hvordan ulike uttrykksmåter påvirker budskap og mottaker.

Å kunne skrive

Å kunne skrive i samfunnsfag innebærer å planlegge, utforme og arbeide med tekster som er tilpassa formålet med skrivingen. Det innebærer også å dele, formidle og presentere kunnskap og informasjon skriftlig og å bruke samfunnsfaglige begrep, bygge opp argumentasjon og utforske og problematisere samfunnsfaglige tema. Videre innebærer det å kunne dokumentere og presentere resultater av samfunnsfaglige undersøkelser skriftlig. Utviklingen av skriveferdigheter i faget går fra å formulere enkle faktasetninger og spørsmål og vise til kilder, til å skrive fagtekster, drøfte problemstillinger og vise til mer komplekse kilder.

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Å kunne lese

Å kunne lese i samfunnsfag innebærer å utforske, tolke og reflektere kritisk over ulike historiske, geografiske og samfunnskunnskaplige kilder. Videre innebærer det å finne informasjon og bevisst velge og velge bort ulike kilder. Å lese innebærer å reflektere over hvordan ståsted og perspektiv påvirker ulike kilder, kjenne igjen argumentasjon og å skille mellom meninger, fakta og påstander. Utviklingen av leseferdigheter i faget går fra å bruke få og tilrettelagte kilder til selv å finne og sammenlikne informasjon i et større mangfold av kilder med større kompleksitet.

Å kunne regne

Å kunne regne i samfunnsfag innebærer å kunne innhente, arbeide med, analysere og vurdere tallmateriale og store data i lys av kontekst og for å ta stilling til samfunnsproblemer. Videre innebærer det å bruke tidslinjer og målestokk til å utforske og presentere historiske og geografiske forhold og se sammenhenger. Å kunne arbeide med problemstillinger knyttet til økonomi og forbruk, og sammenhengen mellom disse, inngår også. Utviklingen av regneferdigheter i faget går fra å tolke konkrete og enkle tabeller og grafiske framstillinger til å kombinere og analysere større datamengder og se endringer over tid.

Digitale ferdigheter

Samfunnsfag har et særlig ansvar for at elevene utvikler digitalt medborgerskap. Digitale ferdigheter i samfunnsfag innebærer å kunne bruke digitale verktøy til å finne, behandle og navigere i digitale kilder, utøve digital kildekritikk og velge ut relevant informasjon. Det handler også om å kunne kommunisere, samarbeide og skape digitale produkt og om å følge regler og normer for nettbasert kommunikasjon, personvern og opphavsrett. Ferdigheten innebærer også å ivareta informasjons- og datasikkerhet. Utviklingen av digitale ferdigheter går fra å utforske og bruke digitale ressurser, til å søke og velge informasjon selvstendig og til å vise god digital dømmekraft når en velger informasjon, bruker digitale ressurser og kommuniserer digitalt.

Kompetansemålene

For beskrivelser av kjerneelement, tverrfaglige tema og grunnleggende ferdigheter – se innledning

Mål	Kjerneelement	Tverrfaglig tema	Grunnleggende ferdigheter (primærferdighetene)	Trinn
Bruke samfunnsfaglige metoder og digitale ressurser i egne undersøkelser, presentere funn ved bruk av digitale	Undring og utforskning Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger		Digitale ferdigheter Å kunne regne	8. (9., 10)

Lokale læreplaner

Grunnskolen

verktøy og drøfte hvor gyldige og relevante funnene er				
Vurdere på hvilke måter ulike kilder gir informasjon om et samfunnsfaglig tema, og reflektere over hvordan algoritmer, ensrettede kilder eller mangel på kilder kan prege forståelsen vår	<p>Undring og utforskning</p> <p>Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger</p> <p>Demokratiforståelse og deltakelse.</p>	Demokrati og medborgerskap	<p>Digitale ferdigheter</p> <p>Å kunne lese</p> <p>Å kunne regne</p>	8.
Drøfte hvordan framstillinger av fortida, hendelser og grupper har påvirka og påvirker holdningene og handlingene til folk	<p>Undring og utforskning</p> <p>Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger</p> <p>Demokratiforståelse og deltakelse</p> <p>Identitetsutvikling og fellesskap</p>	<p>Folkehelse og livsmestring</p> <p>Demokrati og medborgerskap</p>	<p>Muntlige ferdigheter</p> <p>Å kunne skrive</p>	8. (9., 10)
Utforske hvordan teknologi har vært og fremdeles er en endringsfaktor, og drøfte innvirkningen teknologien har hatt og har på enkeltmenneske, samfunn og natur	<p>Undring og utforskning</p> <p>Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger</p> <p>Demokratiforståelse og deltakelse</p> <p>Identitetsutvikling og fellesskap</p>	<p>Bærekraftig utvikling</p> <p>Folkehelse og livsmestring</p> <p>Demokrati og medborgerskap</p>	<p>Å kunne lese</p> <p>Å kunne regne.</p>	8. (9., 10)

Lokale læreplaner
Grunnskolen

	Bærekraftige samfunn			
Reflektere over hvordan menneske har kjempa og kjemper for endringer i samfunnet og samtidig har vært og er påvirka av geografiske forhold og historisk kontekst	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Demokratiforståelse og deltakelse Bærekraftige samfunn	Ulike ferdigheter.		8. (9., 10)
Sammenligne hvordan politiske, geografiske og historiske forhold påvirker levekår, bosettingsmønster og demografi i forskjellige deler av verden i dag	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Bærekraftige samfunn Demokratiforståelse og deltakelse	Bærekraftig utvikling	Digitale ferdigheter Å kunne lese Å kunne regne.	10. (8., 9.)
Gjøre rede for årsaker til og konsekvenser av sentrale historiske og nåtidige konflikter og reflektere over om endringer av noen forutsetninger kunne ha hindret konfliktene	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Bærekraftige samfunn	Bærekraftig utvikling Demokrati og medborgerskap	Å kunne skrive Muntlige ferdigheter	10.
Gjøre rede for årsaker til og konsekvenser av terrorhandlinger og folkemord, som holocaust, og reflektere over hvordan ekstreme holdninger og ekstreme handlinger kan forebygges	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Demokratiforståelse og deltakelse	Folkehelse og livsmestring Demokrati og medborgerskap	Muntlige ferdigheter Å kunne skrive	9. + 10.

Lokale læreplaner

Grunnskolen

<p>Utforske og beskrive hvordan menneske- og urfolksrettigheter, og andre internasjonale avtaler og samarbeid, har betydning for nasjonal politikk, livet til menneske, likestilling og likeverd</p>	<p>Identitetsutvikling og fellesskap</p> <p>Undring og utforsking</p> <p>Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger</p> <p>Demokratiforståelse og deltakelse</p> <p>Bærekraftige samfunn</p> <p>Identitetsutvikling og fellesskap</p>	<p>Bærekraftig utvikling</p> <p>Folkehelse og livsmestring</p> <p>Demokrati og medborgerskap</p>	<p>Å kunne lese</p>	<p>8. (9., 10)</p>
<p>Gjøre rede for fornorsking av samene og de nasjonale minoritetene og uretten de har blitt utsatt for, og reflektere over hvilke konsekvenser det har hatt og har på individ- og samfunnsnivå</p>	<p>Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger</p> <p>Demokratiforståelse og deltakelse</p> <p>Identitetsutvikling og fellesskap.</p>	<p>Folkehelse og livsmestring</p> <p>Demokrati og medborgerskap</p>	<p>Ulike ferdigheter</p>	<p>9.</p>
<p>Beskrive ulike dimensjoner ved bærekraftig utvikling og hvordan de påvirker hverandre, og presentere tiltak for mer bærekraftige samfunn</p>	<p>Undring og utforsking</p> <p>Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger</p> <p>Bærekraftige samfunn</p>	<p>Bærekraftig utvikling</p>	<p>Å kunne regne</p>	<p>8. (9., 10)</p>

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Vurdere hvordan arbeid, inntekt og forbruk kan påvirke personlig økonomi, levestandard og livskvalitet	Bærekraftige samfunn Identitetsutvikling og fellesskap	Bærekraftig utvikling Folkehelse og livsmestring	Å kunne regne	10.
Reflektere over likheter og ulikheter i identiteter, levestett og kulturuttrykk og drøfte muligheter og utfordringer ved mangfold	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring	Muntlige ferdigheter Å kunne skrive	8. (9., 10)
Utforske og reflektere over egne digitale spor og mulighet til å få sletta spora og å verne om retten en selv og andre har til privatliv, personvern og opphavsrett	Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring	Digitale ferdigheter	8.
Reflektere over hvordan identitet, selvbilde og egne grenser blir utviklet og utfordra i ulike fellesskap, og presentere forslag til hvordan man kan håndtere påvirkning og uønskede hendelser	Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring	Digitale ferdigheter	8. (9., 10)
Reflektere over hvilke aktører som har makt i samfunnet i dag, og hvordan disse grunngir standpunktene sine	Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Demokratiforståelse og deltakelse	Demokrati og medborgerskap	Digitale ferdigheter Muntlige ferdigheter Å kunne skrive	10.
Utforske ulike plattformer for digital samhandling og reflektere over hvordan	Demokratiforståelse og deltakelse	Folkehelse og livsmestring	Digitale ferdigheter	10.

Lokale læreplaner

Grunnskolen

digital deltakelse og samhandling påvirker formen på og innholdet i samfunnsdebatten	Identitetsutvikling og fellesskap	Demokrati og medborgerskap		
Beskrive sentrale lover, regler og normer og drøfte hvilke konsekvenser brudd på disse kan ha for den enkelte og for samfunnet på kort og lang sikt	Undring og utforskning Samfunnskritisk tenkning og sammenhenger Identitetsutvikling og fellesskap	Folkehelse og livsmestring	Digitale ferdigheter Muntlige ferdigheter Å kunne skrive	9.
Beskrive trekk ved det politiske systemet og velferdssamfunnet i Norge i dag og Reflektere over sentrale utfordringer	Undring og utforskning Demokratiforståelse og deltakelse	Demokrati og medborgerskap	Muntlige ferdigheter Å kunne skrive Å kunne regne	8. (9., 10)

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samfunnsfag på 8., 9. og 10. trinn når de utforsker og forklarer sammenhenger mellom historiske, geografiske og samfunnskunnskaplige aspekt ved faget. Elevene viser og utvikler kompetanse når de bruker samfunnsfaglige metoder til å undersøke og vurdere mulige svar på problemstillinger som handler om fortid, nåtid og framtid. Elevene viser og utvikler også kompetanse når de reflekterer over seg selv og andre som en del av samfunnet, og hvordan de kan påvirke sitt eget og andre sine liv i dag og i framtida. Videre viser og utvikler de kompetanse når de samhandler digitalt, kjenner til og bruker regler for personvern og opphavsrett, og viser digital dømmekraft.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom muntlig, skriftlige, praktiske og digitale måter å arbeide med samfunnsfag på. Læreren skal være i dialog med elevene om utviklingen deres i samfunnsfag. Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over sin egen faglige utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i samfunnsfag.

Lokale læreplaner

Grunnskolen

Standpunkt vurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samla kompetansen eleven har i samfunnsfag ved avslutningen av opplæringa etter 10. trinn. Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenking, i ulike sammenhenger. Læreren skal sette karakter i samfunnsfag basert på kompetansen eleven har vist når eleven har brukt kunnskaper og ferdigheter i kombinasjon.

Kilde: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/> (hentet 07.08.20)

Læreplanen er utarbeidet av skolene i Grimstad. Koordinator for arbeidet: Maria Kylland